

Njemačko-bosanski online-magazin

pangea

Studij

Zerina, Adnan i Šejla – Tri priče
o značaju stipendija

Panorama

Intervju sa ambasadorom
Bosne i Hercegovine u Njemačkoj

Discover Bosnia

The Yosemite of the Balkans –
Sutjeska National Park

Naslovna priča

Sarajevo može postati novi Berlin

Edin Saračević i Edin Mehić

SADRŽAJ 12/2016

INSIGHTS

06 Projektne grupe mreže

Razmjena BiH
Mediji
Biznis klub
Mentorstvo

STUDIJ

10 Značaj stipendija

Zerina, Adnan i Šejla – Tri priče o značaju stipendija

BIZNIS I MENTORSTVO

16 Emir Mrkalić

Emir Mrkalić o svom porijeklu, školskom i akademskom obrazovanju te o perspektivi umrežavanja poduzetnika i poslovnih osoba

NASLOVNA PRIČA

24 Silicon Valley Balkana

Edin Saračević i Edin Mehić prvi put u zajedničkom intervjuu

PANORAMA

40 Intervju

Intervju sa ambasadorom Bosne i Hercegovine u Njemačkoj

46 Dijaspora u brojevima

Interesantne brojke iz dijaspore

DISCOVER BOSNIA

52 The Yosemite of the Balkans

National Park Sutjeska by Balkanvibe

IMPRESUM

58 Informacije o izdavaču i redakciji

Regionalni zastupnik

U tvom gradu još ne postoji regionalno zastupništvo?

**Javi se i postani regionalni zastupnik. Priključi se i stvaraj svoju
budućnost – postani dio mreže!**

Kontakt: info@nbsad.de

UVODNI KOMENTAR

Ahmed Spahić

Pred Vama se nalazi prvo izdanje magazina Mreže bosanskohercegovačkih studenata i akademika u Njemačkoj, „Pangea“. Nakon uvođenja bloga u januaru 2016. godine, magazin je sljedeći korak udruženja, koji predstavlja medij za bosanskohercegovačku dijasporu putem kojeg će najrelevantnije informacije biti dostavljene bh. dijaspori iz različitih sfera života.

Ime magazina ujedno i slikovito dočarava cilj udruženja - povezivanje bosanskohercegovačke dijaspore. Ime Pangea stoji za posljednji superkontinent na Zemlji, koji je objedinjavao sve kontinente te su time predstavljali jednu zajednicu. Cilj magazina je odvesti bh. dijasporu ponovno u vrijeme Pangee, kada nije bilo bitno na kojem kontinentu ili u kojoj zemlji se nalazimo. Sadržaj magazina biće dostupan kako na njemačkom, tako i na bosanskom jeziku, čime želimo doprijeti i do onih koji ne govore njemačkim jezikom.

Struktura magazina orijentisana je ka internom uređenju Mreže. U rubrici „Insights“ biće predstavljen rad udruženja. Rubrika „Studij“ donosi novosti sa područja visokoškolskog obrazovanja kao i priče uspješnih studenata. Informacije iz oblasti poduzetništva i ekonomije biće Vam predstavljene u okviru rubrike „Business & Mentoring“ sa ciljem povezivanja potencijala Njemačke i Bosne i Hercegovine. U okviru rubrike „Panorama“ moći ćemo upoznati osobe i priče, koje su relevantne za život osoba koji žive i rade van Bosne i Hercegovine. Zajedno sa našim partnerom Balkanvibe predstavljamo Vam čari Bosne i Hercegovine u rubrici „Discover Bosnia and Herzegovina“, kako bi time našu domovinu prezentirali u boljem svjetlu.

Zadovoljstvo nam je što nam je omogućeno da ovo novo poglavlje u kratkoj historiji našeg udruženja podijelimo sa Vama. Obećavamo da na ovome nećemo stati!

Ahmed Spahić

Uvid u projektne grupe mreže

Mreža bosanskohercegovačkih studenata i akademika u Njemačkoj osnovano je sa ciljem povezivanja studenata i akademika bh. porijekla koji studiraju ili imaju već absolviran studij u Njemačkoj.

Nastanak ideje o osnivanju udruženja potenciran je očitim nedostatkom adekvatne platforme za studente, akademike i poslovne osobe, koji ujedno predstavljaju ciljne grupe našeg udruženja. Time se udruženje definiše kao putokaz za nove generacije bh. zajednice u Njemačkoj, gdje mladi ljudi imaju priliku biti aktivan i produktivan član našeg društva.

Rad udruženja baziran je na četiri komponente: studij, biznis, mentorstvo i razmjena koji su ujedno predstavljeni kroz naše projektne grupe. U nastavku će biti pojedinačno predstavljen rad projektih grupa i njihovih predstavnika.

Razmjena sa Bosnom i Hercegovinom

Projektna grupa „Razmjena sa Bosnom i Hercegovinom“ predstavlja poveznicu bosanskohercegovačke javnosti i udruženja. Ova projektna grupa predstavlja info centar za studente iz Bosne i Hercegovine koji su zainteresovani za nastavak svog školovanja u Njemačkoj. Pri tome ne igra ulogu, da li se radi o jednom semestru, Bachelor ili Master-studiju ili čak doktorskom radu.

Kako bi olakšali put studentima iz Bosne i Hercegovine na univerzitet širom Njemačke, mi nudimo savjetovanje prilikom aplikacije na univerzitet i olakšanu integraciju u jedno novo društvo i novu okolinu.

Sastavni dio ove projektne grupe je također interakcija sa bh. javnošću, a fokus interakcije je na njemačkim institucijama, firmama i nevladinim organizacijama u Bosni i Hercegovini.

“NAŠA VIZIJA JE POVEZIVANJE INDIVIDUALNO USPJEŠNIH LIČNOSTI, A VEĆ POSTOJEĆE PROJEKTE I INICIJATIVE ŽELIMO POVEZATI I CJELOKUPNU SLIKU PREDSTAVITI U ŠIREM KONTEKSTU”

Mreža se oslanja na iskustva studenata koji su upoznati sa visokoobrazovnim sistemom u Bosni i Hercegovini i trenutno studiraju u Njemačkoj. Tako smo u mogućnosti razumjeti probleme i izazove studenata koji nam se javljaju sa željom studiranja u Njemačkoj.

Mediji

U okviru projektne grupe „Mediji“ želimo obuhvatiti za bh. zajednicu relevantne informacije iz oblasti ekonomije, politike, kulture i obrazovanja koje objavljuju njemački mediji.

Također nam je u interesu biti glas za osobe iz zemalja njemačkog govornog područja, čije je porijeklo iz Bosne i Hercegovine. Magazin „Pangea“ prvi je časopis koji obuhvata četiri dimenzije udruženja, i to: studij, biznis, mentoring i razmjenu i u javnost promovise kako uspješne priče, tako i osobe. Time želimo omogućiti razmjenu informacija, ideja i koncepata.

Biznis klub

Biznis klub je platforma za bosanskohercegovačke poduzetnike u Njemačkoj putem koje im je omogućena razmjena iskustava i diskusija o mogućim prilikama iz poduzetničke perspektive. Cilj Biznis kluba jeste i ekonomsko povezivanje Bosne i Hercegovine i Njemačke kroz stvaranje uvjeta za poboljšanje poslovnog ambijenta za poduzetnike koji imaju interes investirati u Bosnu i Hercegovinu, kao i plasiranje proizvoda na relaciji Bosna i Hercegovina-Njemačka. To podrazumijeva i nuđenje konsultantskih usluga za članove Biznis kluba.

Mentorstvo

Projektna grupa „Mentorstvo“ bazira se na dva nivoa djelovanja: Primarno, članovi udruženja trebaju predstavljati uzore za buduće studente. Prelaz iz škole na univerzitet popraćen je skoro uvijek poteškoćama, naročito za osobe iz neakademske porodice. Time udruženje predstavlja poveznicu i most prelaska iz školskog u univerzitetski život. Samo 23% osoba iz neakademske porodice se odluči na taj korak - upis na visokoškolsku ustanovu. Naša iskustva pokazuju da osobe sa bh. porijeklom ostvaruju zapažene rezultate u oblasti obrazovanja. Ovoj djeci omogućiti pristup ka univerzitetima, dati odgovore na pitanja u vezi studija i služiti im kao uzor te time ih ustrojiti ka budućem uspjehu, predstavljaju osnovni cilj mentoring programa.

Drugi aspekt mentoring programa uključuje i članove Business Club-a koji služe kao mentori studentima, koji svoj studij privode kraju te žele napraviti prve korake u poslovnom svijetu. Kooperacija uspješnih poduzetnika i zaposlenih osoba sa studentima iz našeg udruženja predstavlja neminovnu prednost za obje strane.

Putem ove platforme nudi se mogućnost stvaranja kontakata, koji u najmanju ruku mogu biti od velike važnosti za poslovnu karijeru studenata. Razmjena iskustava sa uspješnim ličnostima neminovno je bitno za studente i time potvrđuje relevantnost postojanja udruženja ovog tipa.

Studij

Značaj stipendija na akademskom putu mogu potvrditi oni koji su imali hrabrost aplicirati za nemoguću misiju zvanu stipendija. Zerina, Adnan i Šejla nam predstavljaju svoju priču i pokazuju kako je sve moguće, ako se stvarno želi.

Adnan Halilović, 25

- Studij: Bachelor of Law, Bucerius Law School (Hamburg)
- Trenutno: Znanstveni saradnik u Freshfields Bruckhaus Deringer (Međunarodna ekonomska kancelarija sa sjedištem u Londonu)

Studij

Put do prestižnog privatnog fakulteta u Hamburgu je bio problematičan. Nakon uspješnog procesa selekcije u kojem su 100 od ukupno 800 kandidata odabrani, postavilo se pitanje školarine od 50.000 eura. „Nakon duge potrage odlučio sam da prihvatim finansijsku ponudu univerziteta. Troškovi studija se vraćaju tek nakon određenog vremena uspješnog završetka studija, te pod uslovom da stigneš do određenog nivoa zarade.“

Stipendiranje

Adnan je od januara 2016. stipendista Njemačke fondacije za integraciju (Deutschlandstiftung Integration) pod motom «Idi svoj put.» «U početnom periodu studija mnogi nemaju jasnu ideju kuda put vodi nakon završetka univerziteta, nemamo mentora koji može pokazati mogućnosti. Stipendija omogućava upoznavanje sa ljudima sa sličnom pozadinom, stvaranje mreže, te pronalazak podrške za svoj lični put.», kaže Adnan.

Bosanskohercegovačka zajednica

Die Herkunft ist gleichzeitig Fluch und Segen. Mit der negativen Seite war er konfrontiert, als er einen Studienplatz in den USA sicher hatte, Porijeklo je ujedno i blagoslov i prokletstvo. Sa negativnom stranom Adnan se suočio kada je imao mjesto za studiranje u SAD-u, ali to nije mogao prihvatiti, jer je viza prekasno odobrena. «Ja sam još uvijek jako povezan sa domovinom, u kući sam odrastao pričajući bosanski jezik, naravno u kontaktu sam sa rodbinom i tokom praznika sam uglavnom tamo.» Pored pretežno njemačkog kruga prijatelja, kaže da je često sebi postavljao pitanje: «Kako mogu izgraditi kontakt sa bosanskom zajednicom?»

Mrežu je pronašao na Facebooku: «To je vrlo korisna inicijativa za ljude kao što sam ja, koji traže vezu sa zajednicom jer pruža priliku da se ljudi istog porijekla te uporedivih profila međusobno upoznaju.»

Zerina Halilović, 25

- Studiji: Bachelor of Arts International Management, Master of Science European Business Studies
- “Ja samo mogu ohrabriti studente: Usudite se! Stipendije vam omogućuju nove stvari za koje niste mislili da su moguće.”

Profil

Rođena u Doboju, Zerina je sa godinu i po dana sa porodicom tokom rata stigla u Hamburg, gdje je njena porodica započela novi život.

Stipendiranje

Zerina je bila stipendistica «Claussen-Simon Stiftung». Značajno pri tome jeste, da je kroz CSS i FOM Visokom školom za ekonomiju i menadžment Zerini omogućen raniji studiji paralelno sa srednjom školom. «Sa FOM sam slobodno mogla izabrati mjesto mog studija. Predavanje i ispiti su se održavali u večernjim satima i vikendom. Koliko kurseva želim polagati, takođe je bilo prepušteno meni. Ubrzo nakon gimnazije sam držala i fakultetsku diplomu u rukama», kaže Zerina. CSS-u je zahvalna ne samo za finansijsku podršku, nego i na prilici za lični razvoj kroz brojne radionice i forume, te sudjelovanju u velikim događajima, gdje je pronašla istomišljenike. «Postoje brojne stipendije u Njemačkoj i premalo ljudi koji se aktivno prijavljuju za te stipendije. Mnogim organizacijama nedostaje dovoljno aplikacija što im otežava

da nastave svoj rad. A pri tome napor pri apliciranju nije veliki, a selekcija nije tako stroga.»

Bosanskohercegovačka zajednica

O bosanskoj zajednici Zerina kaže da se u samoj Njemačkoj uveliko razlikuje: «Na jugu, zajednica je veća i aktivnija nego na sjeveru, vjerovatno zbog više članova. Meni ovdje na sjeveru nedostaje više ponuda, gdje se možete susresti, umrežiti te informisati i razgovarati o političkim i ekonomskim pitanjima.»

«Mreža je odlična inicijativa za bolje povezivanje među mladim Bosancima, a posebno jer omogućava razmjenu preko pokrajinskih granica sa fokusom na obrazovanje.» Od prednosti za svakog pojedinca je da se može informisati o raznim mogućnostima za svoju karijeru i crpiti svoju motivaciju od članova Mreže, kako bi te mogućnosti dalje poboljšavali i kroz umrežavanje povećavali.

Jesi li stipendista?

Ispričaj nam svoju priču i budi uzor drugim studentima u Njemačkoj i Bosni i Hercegovini. Pošalji nam poruku putem Facebook-a ili mail-a na info@nbsad.de i mi ćemo se javiti kod tebe!

NBSAD – mreža koja spaja.

Šejla Delanović, 23

- Studij: Internationale Beziehungen, Univerzitet Erfurt
- “Isplati se preskočiti formalne prepreke.”

Profil

Šejla je sa porodicom došla u Njemačku 1994. godine, nakon rata morala natrag u BiH, da bi se 2002. godine ponovo vratila. Od tada je živjela u Speyeru, sada u Frankfurtu, a od 2014. studira Međunarodne odnose na Univerzitetu u Erfurtu.

Stipendiranje

Tokom studija se prvi put prijavila za stipendiju fondacije «Friedrich Ebert» (FES) i onda za program stipendiranja «sdw - Stiftung der Deutschen Wirtschaft» (Fondacija njemačke industrije): „Kod FES sam već odbijena u prvom koraku aplikacije. Kod SDW sam prošla kroz mnogo koraka i morala da se dokažem sa brojnim drugim natjecateljima, gdje sam osim individualnih razgovora morala proći i dva dana kroz Assessment Center. Ovaj proces aplikacije sam uspješno prošla i sada sam stipendistica SDW-a. Pored toga, uspjela sam sa svojim angažmanom postati stipendi-

stica «Deutschlandstiftung Integration» (Njemačka fondacija za integraciju), tako da sada uživam u dvogodišnjoj stipendiji u obliku mentorstva.“

Bosanska zajednica

Na priredbi «Deutschlandstiftung Integration» upoznala je mnogo novih ljudi, koji su svoje društvene interese izražavali u obliku raznih projekata. „Ali projekat Mreže bosanskih studenata i akademika u Njemačkoj, o kojem sam saznala od Ahmed Spahić, zaista me impresionirao. Zbog svog porijekla, vrlo dobro znam da mladi ljudi imaju malo izgleda za akademsku budućnost i smatram nevjerovatno da ova Mreža mladim želi ponuditi šansu za obrazovanje. Vjerujem da ovaj projekat donosi ne samo profit u akademskom svijetu, nego značajno doprinosi i jačanju integracije u Njemačkoj.“ kaže Šejla.

BIZNIS I MENTORSTVO

U rubrici Biznis & Mentorstvo želimo Vam predstaviti uspješne ličnosti koje izvještavaju o svojim počecima i aktuelnoj situaciji te time potiču kreiranje mreže navedenih ličnosti putem koje bi svoja iskustva i znanje prenosili na naredne generacije u ulozi mentora. Rubriku otvara Emir Mrkalić koji nam govori o svom porijeklu, školskom i akademskom obrazovanju te o perspektivi umrežavanja poduzetnika i poslovnih osoba.

Ovdje bi mogao stajati Vaš oglas

Želite predstaviti Vašu kompaniju, Vaš proizvod ili uslugu?

Kontaktirajte nas putem mail-a: anzeigen@nbsad.de

Emire, molim te da nam kažeš nešto o sebi:

Moje ime je Emir Mrkalić, rođen sam 25.06.1988 u Bosni i Hercegovini i dolazim iz grada Visoko, koji je udaljen 25 kilometara od Sarajeva. Zajedno sa mojim roditeljima i tri godine starijom sestrom sam 1995. godine, pred kraj rata u BiH izbjegao u Njemačku.

Moj otac služio je u Armiji RBiH, međutim bio je ranjavan tokom rata i nažalost smo potragu za boljim životom nastavili van BiH. Tada sam imao 7 godina i odmah sam bio upisan u prvi razred, bez ikakvog poznavanja njemačkog jezika. Postojao je razred koji je posebno formiran za izbjeglu djecu. Nakon trećeg razreda moja majka, moja sestra i ja smo se morali vratiti u Bosnu, s obzirom da je rat oficijelno okončan. Moj otac je ostao u Njemačkoj jer je imao podršku tadašnjeg šefa, ostao je sa nadom da ćemo se vratiti. I tako sam krenuo u četvrti razred osnovne škole iako sam polako počeo zaboravljati bosanski jezik. Uslijedilo je ponovno prilagođavanje i ponovni izazovi.

Dvije godine kasnije, tokom 2000. godine, moj otac je uspio dobiti stalno i dugoročno zaposlenje i time nam je omogućen povratak u Bielefeld čime smo opet bili ujedinjena porodica.

Peti razred sam, na savjet tadašnjeg direktora, morao ponoviti, kako bi „osvježio“ jezik. Za mene je to tada bio poraz, morati ponoviti razred, međutim i to je dio života izbjeglog djeteta, znati se nositi sa porazima. Bio sam radostan i pun entuzijazma što sam ponovno mogao biti u Njemačkoj. Od tog trenutka sve je krenulo u pozitivnom smjeru, moj prosjek se pomjerao ka jedinici, što mi je otvorilo vrata ka potencijalnim stipendijama.

Nakon položene mature odlučio sam se za studij industrijskog inženjstva na „SRH visokoškolskoj ustanovi za logistiku i ekonomiju“, smjer logistika. Pored studija bio sam zaposlen u DMG Gildermeister Mori Seiki. Odmah zatim sam absolvirao pripravnički staž u Kini, preko porodične kompanije „Miele & Cie KG“ u Dongguanu. Poslije toga

sam dobio priliku odraditi pripravnički staž i u Minhenu za „BMW-Group“ sa mogućnošću pisanja diplomskog rada u okviru tog praktičnog rada.

Iznimno sam fasciniran automobilskom industrijom, tako da sam se u tom periodu odlučio na još jedan studij, ponuđen od strane firme

“TOKOM PRIJAVE ZA STIPENDIJE UVIJEK SE JAVLJAO STRAH, DA ĆU MOŽDA BITI ISMIJAN, JER SU STIPENDISTE IPAK NATPROSJEČNO INTELIGENTNE OSOBE. MEĐUTIM, KADA SAM IPAK SKUPIO HRABROSTI, POČEO SAM POPUNJAVATI FORMULARE KORAK PO KORAK, A OSTALO SE DESILO SAMO OD SEBE”

„Daimler“ u Štutgartu, sa tematskim fokusom na razvoj. Studij na „Steinbeis Univerzitetu Berlin“, odsjek „Master of Business Engineering“ bio je internacionalno rasprostranjen, tako da su boravci u Americi, Švedskoj, Južnoj Koreji i Kini bili sastavni dio programa.

Trenutno sam zaposlen u kompaniji „TAKATA AG“ kao glavni za odjel kupoprodaje. „TAKATA“ je japanski dobavljač autodijelova za velike automobilske kuće poput BMW, Daimler, Audi i Honda i proizvodi sigurnosne komponente kao što su pojasevi, volani, jastuci i slično.

Koje su bile prekretnice tokom tvog obrazovanja?

Moje prekretnice su svakako bile stipendije koje sam dobio tokom školskog i fakultetskog perioda, iako napočetak nisam ni razmišljao o mogućim stipendijama. Razlog je očit: za mene su stipendije tada djelovale nedostižno. Tokom prijave za stipendije uvijek se javljao strah, da ću možda biti ismijan, jer su stipendiste ipak natprosječno inteligentne osobe. Međutim, kada sam ipak skupio hrabrosti, počeo sam popunjavati formulare korak po korak, a ostalo se desilo samo od sebe. Ovo moram napomenuti: i sa odbijenicama se treba znati nosi-

Mentori

Želiš podijeliti svoje iskustvo sa sljedećom generacijom studenata i umrežiti se istomišljenicima? Postani mentor mreže!

Više informacija na:

nbsad.de/mentoring-programm

ti, jer sam i ja imao više odbijenih, nego dobivenih stipendija. Savjet: ko se detaljnije želi informisati o stipendijama savjetujem knjigu pod nazivom „Geld fürs Studium und die Doktorarbeit“ („Novac za studij i doktorat“) autora Dieter Hermann i Angela Verse-Hermann, u kojoj ćete pronaći korisne savjete o mogućim stipendijama.

Koje je tvoje mišljenje o bh. zajednici u Njemačkoj?

U mnogo gradova sam živio i u svakom sam upoznao Bosance. U nekim gradovima poput Minhena i Štutgarta, bh. zajednice su etablirane kroz tzv. „Bosanske klubove“. Mada moram reći da te klubove posjećuju inače osobe starije od 35. godina, dok se mladi oku-

Kako gledaš na inicijativu Mreže, koja nastoji povezati poslovne subjekte i poduzetnike i time stvoriti most ka Bosni i Hercegovini?

Mreža nije samo idejno super, već je odlična i u realizaciji. „Business Club“ povezuje poslovne subjekte i poduzetnike, koji žive u Njemačkoj, sa bh. privredom. Sve više Bosanaca, koji žive i rade u Njemačkoj, zauzimaju visoke pozicije u respektabilnim kompanijama. Tu mogućnost povezivanja sa Bosnom i Hercegovinom treba iskoristiti, jer u BiH žive osobe koje su, ne samo spremne raditi, već i učiti.

„Mentoring program“ je iznimno bitan, jer povezuje studente i poslovne subjekte bh. porijekla koji žive u Njemačkoj, i time dalje

“MREŽA NIJE SAMO IDEJNO SUPER, VEĆ JE ODLIČNA I U REALIZACIJI. „BUSINESS CLUB“ POVEZUJE POSLOVNE SUBJEKTE I PODUZETNIKE, KOJI ŽIVE U NJEMAČKOJ, SA BH. PRIVREDOM. SVE VIŠE BOSANACA, KOJI ŽIVE I RADE U NJEMAČKOJ, ZAUZIMAJU VISOKE POZICIJE U RESPEKTABILNIM KOMPANIJAMA”

plaju kako bi pratili utakmice bh. reprezentacije ili u svrhu učenja tradicionalnog bosanskog plesa, „kolo“. Politički fokusirane teme, projekti u svrhu umrežavanja su u manjem obimu ponudeni u navedenim klubovima, tako da sam veoma zadovoljan bio kada sam čuo za „Mrežu bosanskih studenata i akademika u Njemačkoj“.

prenose svoja iskustva i kontakte. Mrežom sam oduševljen, kao i strukturom i odnosom prema njemačkom i bh. društvu. Sada je vrijeme da Bosanci i Hercegovci pokažu kako imigracija može biti pozitivna. U budućnosti ću se svakako angažovati u Mreži i time dati moj doprinos ka uspjehu ovog projekta.

Njemačka fondacija za integraciju

Ja sam stipendista „Njemačke fondacije za integraciju“ i bez čvrsto etabliranih kontakata kroz prijašnje stipendije, ne bih obratio pozornost na navedenu stipendiju. Fokus ove stipendije je mentoring, kao i „Mentoring program“ NBSAD-a. Stipendisti ne dobijaju direktnu finansijsku potporu, već im se preporučuju mentori iz privrede i politike koji ih potom savjetuju dvije godine. Iz toga najčešće proizađe dugogodišnji kontakt između mentora i mentija. Neizostavna je odgovornost koju nosite kao stipendista Njemačke fondacije, da djelujete kao „svjetionik“ i primjer uspjele integracije, naročito u ovom vremenu nove izbjegličke krize. Savjet: ovu stipendiju preporučujem onima koji planiraju započeti poslovnu karijeru, jer kroz ovu stipendiju stičete nove kontakte kroz mentora, kao što imate i mogućnosti preuzeti iskustvo dodjeljenog vam mentora.

Fondacija Heinrich Böll

Ova stipendija je optimalna za buduće studente, tj. za osobe koje se još nalaze u dodiplomskom studiju. Stipendije kao one koje dodjeljuje Heinrich Böll fondacija često imaju političku pozadinu, tj. zastupaju određene vrijednosti i ideje. Prije apliciranja za ovu stipendiju potrebno je informisati se, da li osoba uopšte zastupa ove vrijednosti i da li je moguće identificirati se sa njima. To pojedinicima olakšava ulazak u ovakve stipendijske programe. Prednosti ove stipendije su ogromni, tako da se apliciranje za ovu stipendiju svakako isplati: finansijska podrška (veća od „Bafög“ iznosa i bez povratka novca), seminari, finansiran semestar u inostranstvu i mnogo toga. Savjet: ne treba se povlačiti od mogućnosti da profesor napiše preporuku za vas. Iako se možda ne ističete, profesori svakako cijene vaš trud i poznato im je koliko prednosti nose stipendije sa sobom.

START-fondacija

„START-fondacija“ je prvenstveno okrenuta ka učenicima/maturantima. I ovdje bivate finansijski podržani kroz dodatke za knjige, ali i idejno podržani. Idejnu potporu ne treba potcijeniti, jer kao učenik stičete mnogo kontakata te saradujete sa osobama koji imaju istu ili sličnu podlogu kao i vi. „START-fondacija“ mi je pripremila put za studij, jer sam kroz fondaciju upoznao osobe, koje su mi pokazale šta je sve moguće dostići.

Ostale stipendije:

Što se tiče stipendija, oči treba uvijek držati otvorenim, čak i tamo inicijativno djelovati, gdje konkurs nije javno raspisan. Kada sam se prijavljivao za fakultetski smjer industrijskog inženjstva, posebno me dojmila SRH visoka škola za logistiku i privredu u Hamm-u. Sadržaji, smjer logistika kao i manje grupe studenata za učenje su me oduševili. Međutim, riječ je o privatnom univerzitetu koji tada nisam mogao finansirati, čak ni uz potporu roditelja. Unatoč tome sam zakazao termin sa kontakt osobom i u tom razgovoru izrazio svoju motivaciju. Kroz taj razgovor sam saznao da univerzitet nudi dvije stipendije kao vid finansijske olakšice. Savjet: Djelovati!

Tema izdanja

SILICON VALLEY BALKANA

TEKST *Ahmed Spahic* // SLIKE *HUB387, Networks*

Edin Saračević i Edin Mehić – njih dvojicu spaja više od imena. U razgovoru za Magazin Pangea prisjetili su se svojih početaka, opisali svoj put uspjeha i otkrili koji potencijal vide u dijaspori.

Nakon završetka Prirodno-matematičkog fakulteta napuštate Sarajevo tokom rata. Koje asocijacije imate kad pomislite na taj period u Vašem životu, navikavanje na potpuno novo okruženje, mentalitet?

Dolazak u SAD je za mene bio proces demistifikacije holivudskih mitova o zemlji koju svi jako dobro poznajemo kroz filmsko platno i pažljivo dizajnirane scenografije. Naravno sve to izgleda jako drugačije u realnosti. Nakon intenzivnog socijalnog života u Sarajevu i Zagrebu, moj prvi i najsnažniji utisak o SAD-u je bio da svi puno rade i da socijalna svakodnevna interakcija u obliku „vidimo se na kafi“ jed-

nostavno ne postoji. U toku sedmice glavni fokus je predstavljao rad i posao, a tek petak i subota su bili dani ostavljeni za druženja i izlaske. Sjećam se da zbog te ogromne razlike u stilu svakodnevnice je bila pomalo šokantna za mene. Naravno, nakon prvih utisaka ubrzo je postalo očigledno da SAD jeste ta čudesna zemlja koja nudi šansu svima onima koji sanjaju da svoje velike neostvarene želje pretvore u realnost. Upravo proganjanje tog „Američkog sna“ je ta energija koja stimuliše kompletan sistem i jeste glavni pokretač progressa i napretka ove zemlje.

Osnivač HUB387 Edin Saračević

U 1999. osnivate vlastitu kompaniju u Sjedinjenim Državama.

Otkud ideja za vlastiti biznis?

Nakon nekoliko prvih godina i spoznaje o mogućnostima koje SAD nudi, u jeku uspostavljanja interneta kao „next big thing“, 1999 odlučio sam pokrenuti kompaniju koja je bila koncipirana na ideji „interactive online city guides“. Kompanija se zvala „The Map Network“ i bila je zamisljena kao online ekstenzija turističkim city mapama koje su se distribuirale po hotelima. Nakon šest godina postojanja The Map Network je postao oficijelni map provider za više od 55 ključnih destinacija u SAD-u, uključujući sve glavne gradove i turističke destinacije. Nakon The Map Network-a, 2009. sam bio suosnivač Personal.com, koji je bio osmišljen kao cloud platforma za personalnu datu. Tri godine između The Map Networka i Personal-a radio sam za američku kompaniju NAVTEQ i finsku kompaniju NOKIA.

Šta Vas je motiviralo da se uprkos tome ponovo vratite u Sarajevo?

Vidite, za sve ove godine sa Sarajevom nisam izgubio vezu i konstantno sam se vraćao i poslovno i personalno. U toku ovog perioda ja sam uvijek imao u Sarajevu softversko-developerski tim koji je ekskluzivno radio za kompanije koje sam osnivač ili radio u SAD-u.

Tako da odluka da se u Sarajevu osnuje Tech-park bila je samo prirodni nastavak onoga što sam već radio više od decenije. Potreba za

“ZADOBITI, ZADRŽATI I OBRAZOVATI MLADE LJUDE JE NAS NAJVEĆI PRIORITET. AKO IZGUBIMO NJIH BIH NEMA BUDUĆNOSTI. OVO NE IZGOVARAM KAO FRAZU NEGO KAO MOJE ISKRENO UBJEĐENJE”

IT parkom u Sarajevu i BiH je nosila u sebi nekoliko bitnih strateških implikacija koji su činili osnovu same inicijative. Na jednoj strani je bila želja da uspostavimo BiH kao prepoznatljivu destinaciju za visoko kvalitetne digitalno-sofverske outsource servise i na taj način direktno uključimo BiH u moderne digitalne ekonomije. Cilj je bio da pozi-

cioniramo BiH za neminovni globalni rast u sektoru digitalnih usluga koje potražuju veliki broj kvalitetne radne snage. Drugi bitan element je bio popularizirati IT oblast prema mladim generacijama koji se trenutno opredjeljuju za svoj profesionalni put. Treći je bio zaustaviti „brain drain“ našeg najtalentovanijeg kadra i zadržati ih u rodnoj državi istovremeno kreirajući jak IT eko sistem koji bi se mogao nametnuti kao pokretačka snaga za razvoj bh. ekonomije.

Kako ste se odlučili u jednom poslovnom ambijentu kakav je pristatan u BiH otvoriti Start Up-inkubator?

Bez obzira na to što su prilike u BiH komplikovane i nesređene, to opet nije bio razlog da se ne pokuša i da sve ostane na izgovoru da je jako teško. Teško jeste, ali nije nemoguće. Uz dovoljno želje i zalaganja sve je moguće pa i startup inkubator u BiH. Sve to je bilo neophodno započeti što prije podrazumijevajući da se ništa ne može stvoriti preko noći. Upornost uz znanje i želju se uvijek na kraju nagradi sa pozitivnim pomacima i to je ono što me pokreće.

Koju viziju ekonomije u BiH želite etablirati putem HUB387?

Uključivanjem BiH u procese modernih ekonomija koje se temelje na jakom IT uporištu sa tehnologijama i know-how-u koje otvaraju mogućnosti da se novo kreirana ekonomija usluga u digitalnim/IT oblastima uključi i postane konkurentna na svjetskom tržištu.

U jednom periodu života bili ste dio takozvane „dijaspore“. Kako ocjenjujete povezanost bosanskohercegovačke dijaspor?

Pošto pola vremena provodim u SAD-u i pola u Sarajevu ja se još uvijek smatram dijasporom. Mislim da je trenutna povezanost na lokalnom nivou sto je dobar znak, ali istovremeno potreba da se uradi sljedeći korak za pravljenje jedne veće ambrele koja će uvezati dijasporu na svim tačkama svijeta. Vrijednost koju dijaspora može ponuditi BiH je ogromna ne samo kroz finansijsku pomoć, nego kroz jedan nevjerovatno vrijedan „know-how“ kao i personalne poslovne

Ovdje bi mogao stajati Vaš oglas

Želite predstaviti Vašu kompaniju, Vaš proizvod ili uslugu?

Kontaktirajte nas putem mail-a: anzeigen@nbsad.de

mreže i poznanstva. Projekat koji trenutno razrađujemo, a koji treba da započne sljedeće godine će se upravo baviti jednim snažnijim

pozitivnu stranu priče. BiH ima populaciju kao jedan srednji velik grad, što prevedeno znači da ako se ozbiljno pristupi izradi strategije

“BIH IMA POPULACIJU KAO JEDAN SREDNJI VELIK GRAD, ŠTO PREVEDENO ZNAČI DA AKO SE OZBILJNO PRISTUPI IZRADI STRATEGIJE RAZVOJA BIH ZA SLJEDEĆIH 5 GODINA MOŽE SE, SASVIM SAM SIGURAN, NAPRAVITI MALO ČUDO”

uvezivanjem bh. dijasporu na globalnom nivou, gdje će nam trebati i Vaša pomoć. Zadobiti, zadržati i obrazovati mlade ljude je nas najveći prioritet. Ako izgubimo njih BiH nema budućnosti. Ovo ne izgovaram kao frazu nego kao moje iskreno ubjeđenje.

Da li ste mišljenja da HUB387 može biti katalizator povratka mladih ljudi iz dijasporu, ugledajući se na Vas i primjer Vaših saradnika?

Apsolutno, sa više ovakvih i sličnih projekata dramatično se ubrzavaju procesi i kreiraju pozitivne promjene kod mladih ljudi i društva u cjelini, a to je u ovom trenutku jedan od najvećih prioriteta.

Za kraj jedno pitanje za Vašu maštu – gdje vidite BiH za deset godina?

Ja bih ovo pitanje preformulisao na „gdje vidim BiH za sljedećih 5 godina“. Pošto se danas u eri digitalizacije sve brže dešava, ubijeđen sam da nam treba puno manje vremena za izlazak na

razvoja BiH za sljedećih 5 godina može se, sasvim sam siguran, napraviti malo čudo.

U petogodišnjoj viziji BiH bi trebala da izgleda kao zemlja sa izgrađenim koridorom ključnih puteva, raznovrsne ponude kvalitetnog turističkog sadržaja i infrastrukture, visokokvalitetnih fabrika za dizajnirani namještaj, mnogobrojni tech hubovi sa inovativnim centrima, novom državnom edukativnom politikom se fokusom na obrazovanje kadrova u identifikiranim „high growth“ sektorima ekonomije kao i sistemskim režimom investicionih poticaja kako za dijasporu, tako i za ostale internacionalne investicione klubove. Mislim da uz malo strateškog planiranja i fokusa na jasno definisane prioritete se može napraviti veliki iskorak naprijed u kratkom vremenskom roku.

«Sarajevo može postati novi Berlin»

On sebe opisuje kao poduzetnika, kojem je potrebna sloboda i prostor kako bi mogao funkcionisati.

Za Pangeu Edin Mehić opisuje svoj put, koji ga je nakon dvadeset godina napornog rada doveo tamo, gdje je oduvijek htio biti - u Silicon Valley Balkana.

Ko je zapravo Edin Mehić?

Ja sam prije svega poduzetnik, to znači da možeš biti svašta, da uvijek imaš izbor i možeš birati šta da radiš. Uvijek me je privlačila ta ideja slobode da mogu planirati svoj radni dan. Prvu kompaniju sam osnovao, kada sam to po zakonu mogao uraditi, tj. sa 18 godina. Mislim da se je radilo o softveru za videoteke. Usput sam išao na fakultet matematike i informatike u Sarajevu, međutim razvlačio sam tu akademsku karijeru, biznis mi je bio interesantniji.

Kasnije se vratila ta glad za znanjem i interes da svoje iskustvo pretočim u nešto veće, pa sam završio postdiplomski na York University u Velikoj Britaniji, odsjek Change & Innovation Management. Iza sebe imam dosta kompanija, dvije su danas veliki uspjeh, a to su Posao.ba i Plata.ba.

**„BRILJIRATI KADA TE SVI POTCJENJUJU –
MENI JE TO MOTIVACIJA“**

Ima jedna stvar koja razlikuje internet poduzetnike od ovih klasičnih poduzetnika. Mi smo relativno ljudi, jer smo morali davati puno više kako bi ubjedili ljude da projemene navike. Kroz sve ove godine pokušao sam raditi na projektima koji imaju vrijednost za društvo u cjelini. U okruženju, kakvo je ovdje u BiH, to nije uvijek najlakši put do uspjeha. Međutim ja to shvatam na drugačiji način. Brillirati kada te svi potcjenjuju – meni je to motivacija.

Možete li se prisjetiti Vaših prvih koraka u poslovnom svijetu? Da li ste od početka imali jasnu viziju svog puta?

Najbolji odgovor na ovo pitanje je dao osnivač Amazon-a Jeff Bezos: „Kad pogledam unazad ovih zadnjih deset godina, ja ću vam smisliti jednu dobru strategiju. Ali ako budem iskren, ja nisam znao šta sam tad radio«. Ja sam zaljubljen u ljude koji kreću sa veoma jednostavnim idejama, jer su skoro sve velike firme nastale rješavajući veoma jednostavne probleme. Moja teorija je da su kompleksni sistem nastali

kroz evoluciju jednostavnih sistema, koji su funkcionirali. Uvijek se fokusiram na vrijednost za korisnika, prije nego samog profita. Smatram da ljudi koji stavljaju profit na prvo mjestu, imaju veoma ograničen domet. Ako ideja donosi novu vrijednost, ako klijenti vole naš proizvod, najmanji je problem smisliti business model i napraviti profit.

Da budem iskren, nisam znao gdje me ovo sve vodi. Da mi je neko rekao da ću prodavati oglase, ne bi mu vjerovao. Ja sam uvijek zamišljao da ću praviti nešto poput Google-a, Facebook-a i slično. Ta jednostavna ideja prodavati oglase i omogućiti poslovnim subjektima pronalazak odgovarajućih kandidata na tržištu je na kraju rezultiralo u stvaranju Networks-a. Ja kao poduzetnik gledam uvijek da riješim veliki problem. Problem, koji sam riješio kroz Posao.ba je da kompanije saznaju i da dođu do najboljih kandidata za svoju kompaniju..

2004. osnivate portal Posao.ba. Otkud ideja za vlastiti biznis i šta je bilo potrebno da Posao.ba etabirate kao jedan od najuspješnijih primjera Start-Up-a u BiH?

Mi smo uvijek sanjali da nešto radimo na internetu. Događaj, koji je promijenio moj život, je prvi kontakt sa internetom tokom opsade Sarajeva u ratnim godinama. Zahvaljujući George Soros-u, koji je poklonio internet konekciju Sarajevu i BiH, imao sam priliku da se kao veoma mlad čovjek spojim putem interneta sa ostatkom svijeta.

Činjenica da sam na internetu u takvoj situaciji, kakva je tad bila, spojen sa ostatkom svijeta, je meni do danas ostala fascinantna. Meni je danas Internet najfascinantnija stvar koja je izmišljena i smatram da sam veoma sretan što sam, bez obzira na okolnosti, u kojim sam odrastao, svjedočio tom epohalnom otkriću, koje u tolikoj mjeri omogućava unaprijeđivanje ljudskog kapitala i znanja. Mislim da ljudi još uvijek nisu svjesni, koliko je internet u stvari omogućio razvoj ideja i znanja.

Networks Office (1)

Networks Office (2)

Ovdje bi mogao stajati Vaš oglas

Želite predstaviti Vašu kompaniju, Vaš proizvod ili uslugu?

Kontaktirajte nas putem mail-a: anzeigen@nbsad.de

Networks Office (3)

Mi smo pokrenuli nekoliko projekata, a Posao.ba je sam od sebe dobio pažnju korisnika. Kada smo to prepoznali, uložili smo veoma puno truda, vremena i novca i okrenuli se od svojih Outsourcing usluga, jer smo bili IT-firma koja je nudila svoje usluge klijentima širom svijeta. I to se je sve dešavalo kada je internet penetracija, tj. broj ljudi spojen sa internetom, bio 5%. U intervjuu koji mi je otvorio oči, Bezos, osnivač Amazon-a, odgovara na pitanje, koliko je teško upravljati kompanijom u e-biznisu „Šta će Vam to „e“? Mi smo knjižara kao i sve ostale knjižare, jedina razlika je da je naš izlog Internet“. I onda sam shvatio, da se mi ne bavimo samo oglašavanjem, nego zapošljavanju ljudi. Posao.ba je uspjeh, zato što nudi sveobuhvatno rješenje za regrutaciju klijenata, jer mi nudimo usluge napredne regrutacije i slično.

Naša firma zadnjih godina izlazi na strana tržišta, u većini slučajeva to je Istočna Evropa, gdje pomažemo kompanijama Njemačke, SAD-a i Velike Britanije pronalazak odgovarajućih kandidata. Trenutni klijenti, koji koriste naše usluge, su Lufthansa, Siemens, Accenture, Amazon.

Kako ste se odlučili u jednom poslovnom ambijentu kakav je prisutan u BiH otvoriti Start up-inkubator Networks?

Koncept Networks-a je ustvari ono, što sam od uvijek želio raditi, a dolazi nakon 20 godina napornog rada. Networks je platforma koja želi da pruži pomoć novim kompanijama kako bi uspjele na tržištu. Projektom Networks-a želimo da riješimo veliki problem nezaposlenosti mladih ljudi i mali broj poduzetnika. Dat ćemo tim firmama svu potrebnu infrastrukturu, svo moguće znanje, čak ćemo im dati vlastiti novac, samo da oni uspiju. A onda ćemo mi skontati Business Modell, koji će generisati pare. Dva Business Modell-a koja su se zasad pokazala jako dobro, a to je kao prvo sticanje udjela u kompanijama kojim pomognemo, a sa druge strane plasiranje inovacija velikim kompanijama, koje zajedno sa tim mladim ljudima osmislimo. To su primjera radi Publicitas Group iz Švicarske, Uniqa Osiguranje iz Beča, Philipp Morris, Coca Cola, Microsoft.

Pitali su me kako mislimo zarađivati novac sa Networks-om, isto su me pitali i za Posao.ba i Plata.ba, a danas su to multi-milionski biznisi na tržištu, koje prije nije postojalo. Tako da se nadam da ćemo i sa ovim projektom kreirati jedno potpuno novo tržište i nove vrijednosti. Nije ovo samo luda ideja, ovo je jedan vrlo mudar poslovni potez, jer mislim da će u budućnosti samo inovacije i stvaranje nove vrijednosti za kupca biti prilika za dobit.

Koju viziju ekonomije u BiH želite etabrirati putem Networks-a?

Mi poduzetnici smo uvijek gladni, nikad nismo zadovoljni i ne smatramo da je to zadnji projekt, na kojem smo radili. Shvatio sam da želim nešto više uraditi za društvo. Moja želja je da napravim ne jednu, nego mnogo firmi i tako pomoći ljudima da se zaposle. Krajnji cilj je da promijenimo ovo društvo, da ovo društvo ima više poduzetnika, jer ja smatram da će se društvo Bosne i Hercegovine promijeniti, kada budemo imali ljude koji nešto poduzimaju i stvaraju. Jako mali broj ljudi se odlučuje da krene u vlastiti biznis i smatram da je to najveći razlog nezaposlenosti.

Naša vizija je stvaranje što više prilika za mlade, motivisane ljude u Bosni i Hercegovini. U društvu koje veoma usko gleda stvari, to zvuči veoma čudno kada vi pravite biznis tako što ćete pomoći drugim ljudima. Svaki biznis bi trebao biti to, ja ne bih želio raditi biznis koji nema za cilj rješavanje većeg problema, koji je fokusiran samo na profit.

Mi u Networks-u nemamo problem sa motivacijom, jer znamo koliko je važno ovo što radimo, dešava se već nesto širom zemlje, u Tuzli, Mostaru, Banja Luci. Iako se tako ne čini ljudima koji ovdje žive, Bosna i Hercegovina ipak brzo napreduje. Dešavaju se neke kvalitetne stvari što se tiče infrastrukture, turizma i slično. Ukoliko uspijemo u našoj namjeri da se naši proizvodi baziraju na pameti i izvozu, zarađujući solidne novce i ujedno koristeći sve ove prednosti koje ovdje imamo, mislim da je to dobitna kombinacija.

Nažalost još uvijek neke priče pale od kojih nema koristi, ali smatram da će to vrijeme brzo proći, da su ljudi razvili refleksi, da ljudi žele da žive bolje. Ne sumnjam da će bh. društvo jednog dana progledati, da

„LJUDI U DIJASPORI SU PREVAŽAN I KRUCIJALNI FAKTOR U STVARANJU NOVIH PRILIKA U BIH. ONI SU NAJVREDNIJI RESURS, KOJI MOŽE DONIJETI I UBRZATI POTREBNE PROMJENE U DRUŠTVU, ALI I GENERALNO“

će biti zasnovano na nekim novim principama. Na nama je da budemo jedna nova snaga i kreativna energija u stvaranju novih principa u BiH.

Kada govorimo o bh. dijaspori - koji značaj ona za Vas ima?

Ljudi u dijaspori su prevažan i krucijalni faktor u stvaranju novih prilika u BiH. Oni su najvredniji resurs, koji može donijeti i ubrzati potrebne promjene u društvu, ali i generalno. I to je slučaj već danas.

Mi smo sudjelovali u studijama gdje se je pokazalo da je bh. dijaspora osnovala ili pomogla pri osnivanju oko 90% izvezno orijentisanih kompanija u Bosni i Hercegovini. Kada je riječ o Networks-u, upravo ti isti ljudi u inostranstvu su nam omogućili pristup velikim kompanijama, za koje danas razvijamo softverska rješenja.

Da li ste mišljenja da Networks može biti katalizator povratka mladih ljudi iz dijaspore, ugledajući se na Vas i primjer Vaših saradnika?

Moja poruka za dijasporu je da u Bosni imaju najveći kvalitet života u smislu novca koji ulažu, vremena kojeg imaju i generalno socijalnog života. Ja dosta putujem, u nekim državama boravam i duže, tako da sam mogao osjetiti tempo i kvalitet života, koji je po meni lošiji nego ovdje. Imam utisak da se nešto pozitivno dešava i da je prisutna jedna nova energija, koju je kreirao i HUB kroz projekt Restart, kao i Networks. Imali smo priliku upoznati direktora marketinške agencije iz Švedske porijeklom iz Bosne i Hercegovine, koji je pomogao Networks-u i

kompanijama u inkubatoru. Kada sam mu se zahvalio, on je odgovorio «Hvala Vama, Vi ste meni pomogli vidjeti jednu novu Bosnu i Hercegovinu». Ako BiH gledate samo kroz familiju, društvo ili političare stvara se ograničena slika stvarnih dešavanja ovdje. Networks i slični projekti bi mogli pomoći dijaspori da dobiju jednu novu dimenziju Bosne, jer pozitivne informacije često ne dolaze do same dijaspore.

„KADA SAM MU SE ZAHVALIO, ON JE ODGOVORIO «HALVA VAMA, VI STE MENI POMOGLI VIDJETI JEDNU NOVU BOSNU I HERCEGOVINU“

Imam osjećaj da postoji jedan novi talas udruživanja ljudi na novim principima, baziran na ekonomiji i smatram da je to patriotizam 21. vijeka. Živjeti u BiH je izazovno, ima dosta stvari koje se trebaju uraditi.

Ova država i društvo treba puno više ljudi koji su ambiciozni, koji mogu mjenjati stvari. To je puno veće ispunjenje, vi ne mijenjate samo jednu kompaniju, nego svojim djelovanjem jedno cijelo društvo.

Za kraj jedno pitanje za Vašu maštu – gdje vidite BiH za deset godina?

Nadam se da se BiH nikad više neće spomenuti u kontekstu jeftine radne snage, nego da će se izgraditi imidž jedne pametne nacije, koja može ponuditi inovativna rješenja, pametnu proizvodnju sa novim čistim tehnologijama bez uništavanja okoliša. Uzmite na primjer Estoniju, jednu malu zemlju bez prirodnih resursa, koja je marginalna skoro pa u svim kategorijama. Ista ta Estonija je izmislila Skype, TransferWise i druga rješenja, koja se danas koriste širom svijeta.

Networks Office (4)

Generalno je potrebno staviti u fokus ključne industrijske grane i krenuti sa akcijom. Kada je riječ o IT sektoru, on se je utrostručio u zadnjih par godina, kada je stavljen fokus na razvoj IT sektora u BiH.

„NIJE OVO SAMO LUDA IDEJA, OVO JE JEDAN VRLO MUDAR POSLOVNI POTEZ, JER MISLIM DA ĆE U BUDUĆNOSTI SAMO INOVACIJE I STVARANJE NOVE VRIJEDNOSTI ZA KUPCA BITI PRILIKA ZA DOBIT“

Kada pogledate oko sebe, bit će Vam jasno da Bosna i Hercegovina ima sve pretpostavke za jedan snažan razvoj u turizmu. Slobodno mogu

reći da imamo najljepše gradove u Evropi. Mostar, po meni jedan od najfascinantniji gradova, Počitelj, naravno Bihać sa rijekom Unom, moj rodni kraj. Mi smo možda i zadnja neotkrivena destinacija u Evropi. Što se tiče industrije, treba se fokusirati na izvoz gotovih proizvoda, ne samo na izvoz sirovina. A kada govorimo o društvu za deset godina, nadam se da ćemo konačno savladati luzerski mentalitet, koji nas toliko koči. Deset godina veoma brzo prođe, tako da bi se trebali što prije riješiti tog kompleksa, da smo najgori na svijetu i pokazati, koliko zaista vrijedimo. Koliko god to nekome zvučalo preambiciozno – Sarajevo može postati novi Berlin.

Osnivač Networks-a Edin Mehić

Ovdje bi mogao stajati Vaš oglas

Želite predstaviti Vašu kompaniju, Vaš proizvod ili uslugu?

Kontaktirajte nas putem mail-a: anzeigen@nbsad.de

Intervju sa ambasadorom Bosne i Hercegovine u Njemačkoj

Sa ambasadorom Bosne i Hercegovine, Nj. E. gospodinom Željkom Janjetovićem, smo razgovarali o stanju dijaspore u Njemačkoj, potencijalima i o ulozi Njemačke u političkim i ekonomskim pitanjima.

Rad ambasade i konzularnih predstavništava Bosne i Hercegovine u Njemačkoj rijetko su tema u medijima i generalno u društvu. Koju ulogu treba da imaju ove institucije za bosanskohercegovačku zajednicu u Njemačkoj?

Ja sam se u dosadašnjem vremenu, od kako sam imenovan kao Ambasador Bosne i Hercegovine trudio u kapacitetu koji imam da stupim u kontakt sa dijasporom u direktnom razgovoru.

Po meni je najbitniji dijalog i komunikacija. Potrebno je da mi kao ambasada i konzulat budemo bliski dijaspori kao što je ona bliska nama. U svom dosadašnjem radu sam se trudio da se družimo sa našim studentima. Imali smo dva susreta u prostorijama ambasade, na predstavljanju Vaše organizacije, u Štugartu. Ništa bez komunikacije ne možemo napraviti, sve drugo je stvar inicijative i raspoloženja same dijaspora. Percepcija ambasade i konzulata ne smije da bude samo nužna potreba, nego mjesto gdje će dijaspora doći sa idejama, projektima, kao što ste Vi došli. Ja to cijenim i poštujem. Mnogo je do dijaspore da se sama uključi u ove procese, na nama je da budemo vjetar u leđa tim inicijativama. Naša vrata su otvorena, ne samo ovdje u Berlinu, nego i u Frankfurtu, Štutgartu i Minhenu.

Bili ste prisutni na predstavljanju Mreže bosanskohercegovačkih studenata i akademika u Njemačkoj u Berlinu, koje je organizovano u aprilu ove godine. Koji značaj vidite u umrežavanju bosanskohercegovačke dijaspore?

Ja kao Ambasador Bosne i Hercegovine podržavam ovu inicijativu, imate dobar pristup i motive, koji se slažu sa mojim shvatanjem aktivnosti dijaspore. Naša obaveza je pružiti relevantne informacije našim partnerima u Njemačkoj, u ekonomskim, političkim, kulturnim i svim drugim pitanjima i pokušati stvoriti jednu pozitivnu sliku o Bosni i Hercegovini u Njemačkoj, kako bi je na što bolji način promovisali. Umrežavanje uspješnih pojedinaca je pravi korak, jer koliko god se pojedinac trudio, to se ne može prepoznati kao što se može prepoznati uspjeh koji je nastao u kolektivu.

Naš zadatak je da ova i slične inicijative postanu dio sistema, kako bi dugoročno profitirali Bosna i Hercegovina i njena dijaspora.

Koju ulogu treba da igra dijaspora u izgradnji Bosne i Hercegovine?

Dijaspora treba da bude aktivan partner u izgradnji države Bosne i Hercegovine. Nije dovoljan novac, koji se rodbini mjesečno šalje. On, kao takav je isto bitan elemenat ekonomskog opstanka, ali ne i razvitka. Dijaspore je spremna uključiti se aktivno u ekonomski život u Bosni i Hercegovini, rado se odaziva susretima, razgovorima i idejama. Nama ne preostaje ništa drugo, nego tražiti opcije, kako učiniti saradnju sa dijasporom sadržajnijom i efektivnijom. Ja sam u svom radu fokusiran na ekonomiju, jer smatram da bez ekonomije nema dugoro-

“UMREŽAVANJE USPJEŠNIH POJEDINACA JE PRAVI KORAK, JER KOLIKO GOD SE POJEDINAC TRUDIO, TO SE NE MOŽE PREPOZNATI KAO ŠTO SE MOŽE PREPOZNATI USPJEH KOJI JE NASTAO U KOLEKTIVU”

čnog napretka. Dijaspore u Njemačkoj se dobro pozicionirala, sa znanjem iz raznih struka i mnoštvo kontakata. Za time mi u diplomatiji tragamo, da zajedno radimo, kako bi dijaspora bila u službi svoje države. Oni svojim znanjem i kontaktima mogu dovesti investitore, izgraditi sistem i biti važan elemenat u prosperitetu Bosne i Hercegovine.

Koji potencijal vidite u dijaspori?

Postoji ogroman potencijal kada govorimo o dijaspori, to pokazuje i sama brojnost bh. dijaspore u Njemačkoj. Prema zadnjim istraživanjima u Njemačkoj trenutno žive 238.000 osoba sa migracijskim porijeklom iz Bosne i Hercegovine, od čega su 157.000 državljani Bosne i Hercegovine. 23.000 osoba je mlade od 20 godina, koji imaju pravo na njemačko državljanstvo. Današnja percepcija dijaspore je takva kakva jeste, no primjećujem jedan pozitivan trend u samoj dijaspori. Što više vrijeme odmiče, sa više pažnje posmatraju Bosnu i Hercegovinu i uključuju se u aktivan rad, koji će promijeniti sliku same dijaspore. Na

Ambasador Janjetović (1)

nama je da budemo katalizator aktivnosti, kako bi taj pozitivan trend pretvorili u konkretne rezultate.

Kroz Berlinski proces i njemačko-britansku inicijativu primjećuje se velika zainteresiranost Njemačke za napredak Bosne i Hercegovine. Kakav je odnos Njemačke prema Bosni i Hercegovini ?

Postoji razlika između njemačko-britanske inicijative i Berlinskog procesa. Berlinski proces se odnosi na cijelu regiju Zapadnog Balkana. Nema razvoja Bosne i Hercegovine bez razvoja regije. Ako vam je cijeli komšiluk nesretan, ni vi ne možete biti sretni. Njemačko-britanska inicijativa se odnosi isključivo na evropski put Bosne i Hercegovine. Činjenica je da imamo iskrenu podršku Njemačke vlade i kancelarke Merkel, koja je uložila svoj lični autoritet i ubjeđivala partnere u Evropi, koji nisu imali povjerenja u Bosnu i Hercegovinu. Najbolji prijatelji vam vjeruju i u situaciji u kakvoj je Bosna i Hercegovina, Njemačka se tu pokazala kao najbolji prijatelj Bosne i Hercegovine. Da nije bilo inicijative, pitanje je, da li bi danas razgovarali o daljnjem putu prema EU. U nekoj bliskoj budućnosti će se vidjeti, da je ova inicija-

tiva imala ključnu ulogu u daljnjem putu Bosne i Hercegovina prema Evropskoj uniji. Međutim, ja smatram da ni jedan sastanak nije toliko bitan, koliko je bitno kako ćemo mi sami nakon tog sastanka nastaviti. Nakon 20. septembra i prihvatanja aplikacije za članstvo u Evropskoj uniji ulazimo u jedan proces koji podrazumijeva ispunjavanje upitnika, koji se sastoji od preko hiljadu pitanja, koji je potreban kako bi oslikala trenutno stanje i analizirali koji dio našeg sistema moramo standardizirati shodno pravilima Evropske unije. Isto tako, ova vrsta podrške, koju nam je dala Njemačka, nije bezgranična. Loptica je kod nas, moramo pokazati sposobnost, kako bi opravdali povjerenje.

Pored političke podrške, Njemačka je isto tako jedan od najznačajnijih vanjskotrgovinskih partnera Bosne i Hercegovine. Na koji način želite unaprijediti ekonomske odnose između ove dvije zemlje?

Obim vanjskotrgovinske razmjene između Bosne i Hercegovine i Njemačke je poslije Hrvatske najveća u odnosu na druge zemlje Evrope i svijeta, što znači da naša ekonomija pruža najbolje rezultate prema

Ambasador Janjetović (2)

Njemačkoj. U 2015. godini ukupan iznos razmjene između Bosne i Hercegovine i Njemačke bio je skoro 1,6 Mrd. eura, pokrivenost uvoza izvozom skoro 93%. Bio sam na sajmu namještaja u Kelnu, sajmu u Hanoveru, vidio naše kompanije sa kojim znanjem, željom i entuzijazmom ulaze na ovo tržište i uspijevaju.

Njemačka je zainteresovana za saradnju u više oblasti, između ostalih u oblastima energetike, poljoprivrede, prehrambene i metalne industrije

“U NEKOJ BLISKOJ BUDUĆNOSTI ĆE SE VIDJETI, DA JE OVA INICIJATIVA IMALA KLJUČNU ULOGU U DALJNJEM PUTU BOSNE I HERCEGOVINA PREMA EVROPSKOJ UNIJI”

i tako dalje. Moramo sprovesti ekonomske reforme, kako bi upostili zakonsku regulativu i privukli veću pažnju investitora. Idealno za ekonomiju Bosne i Hercegovine bi bilo da zemlje bivše Jugoslavije imaju jedinstveno tržište. Jedan respektabilan broj domaćih i stranih diplo-

mata i političara smatra da bi slobodni protok roba i kapitala imala veoma pozitivne efekte na ekonomiju cijele regije, što je u konačnici i osnovna ideja Evropske unije u njenim počecima.

Koji su konkretni potezi ambasade u cilju unaprjeđenja ekonomskih odnosa?

Nesto što se danas uradi, rezultat se tek vidi za par godina, što ne znači da se danas ne radi. Ambasada ima svoj plan aktivnosti koji se radi na početku svake godine, gdje se definišu prioritete u narednom periodu. Kada je riječ o ekonomskoj diplomatiji, u saradnji sa nadležnim državnim institucijama u Njemačkoj, imamo dijalog i razmjenu informacija. Moram naglasiti jako dobru saradnju sa privrednim komorama, koji su između ostalog i tokom posjete Predsjedništva Bosne i Hercegovine u junu ove godine na našu inicijativu organizirali susret sa privrednicima u Njemačkoj. Mi smo definisali koje su to pokrajine interesantne u ekonomskoj perspektivi. U oktobru ćemo imati promociju ekonomskih potencijala sa regionalnom privrednom komorom u Magdeburgu. Do kraja godine je planirana posjeta još jednoj pokrajini, Hessen. Počet-

kom narednog mjeseca bavarski privrednici odlaze u poslovnu posjetu u Bosnu i Hercegovinu, u organizacije Njemačke privredne komore AHK u Sarajevu, gdje smo kao ambasada sudjelovali u organizaciji same posjete. Kada se privrednici vrate, sastat ću se sa njima da vidimo koji su rezultati razgovora kako bi planirali sljedeće korake. Kao što vidite, veoma smo aktivni u tom polju, jer tu vidimo najveći potencijal.

Koliko je ustvari teško, u svjetlu loše percepcije, predstavljati Bosnu i Hercegovinu danas?

Biti Ambasador Bosne i Hercegovine je veliki izazov. Nekad znam reći drugim ambasadorima zemalja u Evropi „Lako je vama, hajd da se promijenimo“. Ja sam po prirodi optimista, to otvara vrata komunikacije. Diplomacija je profesija koja podrazumijeva jedan pozitivan odnos. Ako ćete vi raditi ovaj posao sa negativnom energijom, to je loš preduslov. Mi imamo tu mogućnost da budemo kreatori neke nove budućnosti, jer možemo gledati unaprijed, a ne unazad.

Isto tako, veoma bitno je držati se struke diplomatije. Da li vi promovirate zemlju ili samo jednu političku opciju, to diplomati shvate na osnovu jednog sastanka, i onda dobijate povjerenje ili ne. Suština je da u ovom poslu ne možete ništa napraviti sa lažima, jer su pogotovo u diplomatiji kod laži kratke noge.

“MI IMAMO TU MOGUĆNOST DA BUDEMO KREATORI NEKE NOVE BUDUĆNOSTI, JER MOŽEMO GLEDATI UNAPRIJED, A NE UNAZAD”

Ja se držim nekoliko principa u svom radu. Ne želim da pričam o političkim partijama u Bosni i Hercegovini, jer ja kao ambasador ne predstavljam niti jednu partiju, nego cijelu zemlju. Neću da pričam o problemima, o kojim se narodi u Bosni i Hercegovini ne mogu dogovoriti. Ja želim da pričam o onome, što se mogu dogovoriti, a to je cijela priča o Evropskim integracijama. Činjenica je da 80% građana Bosne i Hercegovine svih naroda i vjera prihvata ovaj započeti put prema

Evropskoj uniji. Meni ne treba veća podrška, to mi je dovoljan vjetar u leđa, pogotovo u jednoj prijateljskoj zemlji kao što je Njemačka, gdje su mi sva vrata otvorena.

DIJASPORA U BROJEVIMA

Poznato je da veliki broj državljana Bosna i Hercegovina ili osoba koje svoje porijeklo imaju u ovoj zemlji, žive u drugim zemljama, no da stopa emigracije u odnosu na stanovništvo u zemlji iznosi po podacima Svjetske banke čak 44,5%, rijetko da bi neko mogao pomisliti.

Prema informacijama Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, ukupan broj osoba koje su rođene u BiH a žive u inostranstvu, bez obzora na njihovo sadašnje državljanstvo, iznosi 1.671.177. No, ovaj broj ne obuhvata njihove potomke rođene u zemljama prijema. „Ministarstvo ne raspolaže podacima o broju potomaka (druge i treće generacije) iseljenika, ali procjenjuje da bi ukupan broj osoba koje vode porijeklo iz BiH a žive u inostranstvu mogao iznositi oko 2 miliona“, navodi se u studiji „Informacija o stanju iseljeničtva“ usvojenom na Vijeću ministara u aprilu 2016. godine.

S obzirom da u Bosni i Hercegovini, prema popisu stanovništva iz 2013. godine živi 3.531.159 osoba, a broj onih izvan BiH sa bosanskohercegovačkim porijeklom se procjenjuje na oko 2 miliona, može

“BROJ OSOBA SA BOSANSKOHERCEGOVAČKIM PORIJEKLOM KOJI TRENUTNO ŽIVI IZVAN BIH SE PROCJENJUJE NA OKO 2 MILIONA. TAKO SE MOŽE REĆI DA UKUPNO JEDNA TREĆINA BOSANACA I HERCEGOVACA ŽIVI IZVAN BOSNE I HERCEGOVINE”

se reći da ukupno jedna trećina Bosanaca i Hercegovaca (neovisno o državljanstvu i mjestu rođenja) živi izvan Bosne i Hercegovine.

Najveći broj bh. iseljeničtva, rođenih u BiH, tj. prve generacije iseljenika, živi u Hrvatskoj (409.367) i Srbiji (335.992). Pored ovih dviju susjednih zemalja, najviše bh. iseljenika živi u Njemačkoj (159.380), Austriji (149.755), SAD (132.255), Sloveniji (96.921), Švicarskoj (57.542) i Švedskoj (56.477).

Slijede Kanada, Australija, Nizozemska, Crna Gora, Danska, Italija sa brojem iznad 10.000 osoba.

NJEMAČKO GOVORNO PODRUČJE

Time je Njemačka zapadnoevropska zemlja sa najvećim brojem bh. iseljenika. No, Savezna statistička agencije ove zemlje (Statistisches Bundesamt) daje informacije i o osobama druge i treće generacije, prema kojima u Njemačkoj živi 238.000 osoba sa bh. migracijskim porijeklom, od njih 167.975 posjeduje bh. državljanstvo (2015.g.) odnosno dvije trećine. Dvije trećine također imaju lično iskustvo migracije, dok jedna trećina nema, što predstavlja drugu i treću generacija bh. iseljenika u Njemačkoj.

Pogledamo li rasprostranjenost po njemačkim saveznom pokrajinama, najviše osoba sa bh. migracijskim porijeklom žive u Bavarskoj (64.000), Baden-Württembergu (52.000), Sjevernoj-Rajnoj-Vestfaliji (52.000), zatim slijede Hessen (31.000), Berlin (18.000), Porajnje-Falačka (9.000), Donja Saksonija (8.000), Hamburg (5.000), Bremen, Schleswig-Holstein i Bremen i (1.000), te istočne pokrajine sa po manje od jedne hiljade. Time postoji jasna koncentracija bh. iseljenika na jugu zemlje.

Druga zapadna zemlja po brojnosti bh. iseljeničtva je Austrija, sa procjenom od 206.000 osoba sa bh. porijeklom, od kojih je 159.986 rođeno u BiH. Podaci Austrijske statističke agencije (Statistik Austria), za prvi januar 2016. godine navode da je u ovoj državi živi 93.973 bosanskohercegovačkih državljana, precizni podaci o ukupnom broju naturalizovanih građana bh. porijekla ne postoje, tako da je nužno oslanjati se na upravo navedene procjene. Prema raznim procjenama, najviše Bosanaca i Hercegovaca u Austriji živi u Beču (40.000-50.000), Lincu i okolini (13.000), Grazu (10.000), Salzburgu (7.000), Wels i okolini (6.000) te Klagenfurtu.

Sto se tiče Švicarske, zvanični podaci za 2015. godinu govore da u ovoj državi živi 32.583 bh. državljana, no procjena je da ukupan broj osoba bh. porijekla u ovoj zemlji iznosi oko 60.000, što ide uz podatak o 57.542 u BiH rođenih stanovnika Švicarske, na koji se i Ministarstvo za

ljudska prava i izbjeglica BiH poziva. Geografski, bh. državljani u Švicarskoj koncentrisani su na sedam kantona: Kanton St. Gallen sa najvećim brojem (4.267), zatim kantoni Aargau (4.267), Zürich (4.039), Waadt (3.342), Luzern (2.279), Bern (2065) i Tessin (1.938).

OBRAZOVANJE, POSAO I STATUS

Informacije o socioekonomskim i drugom karakteristikama bh. iseljeničtva su rijetke. Međutim, Ministarstvo navodi da je većina svoj status riješila, sticanjem državljanstva, stalne ili privremene dozvole boravka, radne ili studentske vize. Najmanje polovina iseljenika steklo je državljanstvo zemlje prijema, dok je oko 70.000 osoba pretežno u Njemačkoj i Austriji se prilikom aplikacije za državljanstvo ovih zemalja moralo odreći bosanskohercegovačkog.

Bh. iseljenici su dobro integrisani u nova društva, ekonomski aktivni, sa stabilnim prihodima i visokom stopom zaposlenih, uključujući i žene. Značajni faktori dobre integracije su ljudski kapital, evropsko porijeklo, visoko učešće žena na tržištu rada, što uvećava prihode po domaćinstvu, te manja diskriminacija u poređenju sa većinom neevropskih migrantskih skupina.

“ZNAČAJNI FAKTORI DOBRE INTEGRACIJE SU LJUDSKI KAPITAL, EVROPSKO PORIJEKLO, VISOKO UČEŠĆE ŽENA NA TRŽIŠTU RADA, ŠTO UVEĆAVA PRIHODE PO DOMAĆINSTVU, TE MANJA DISKRIMINACIJA U POREĐENJU SA VEĆINOM NEEVROPSKIH MIGRANTSKIH SKUPINA”

Izuzetno pozitivni podaci navode se za Norvešku, gdje čak 38% mladih koji vode porijeklo iz BiH, u dobi između 19. i 24. godine, učestvuju u visokom obrazovanju, što je više od domicilnih Norvežana (31%). U Švedskoj gotovo četvrtina bh. iseljenika ima univerzitetsko obrazovanje (21% prve generacije, i 29% druge generacije). U SAD-u taj broj se svodi na 16,9%. Najmanji broj visokoobrazovanih iseljenika studija

navodi za zemlje njemačkog govornog područja. Veći fokus u ovim zemljama je na radnom odnosu, tako da bh. iseljenici u Austriji imaju natprosječnu stopu zaposlenosti od 85,1%, a tek 2,15% njih ima visoko obrazovanje.

Također negativni podaci se tiču organiziranosti bh. iseljeničtva, gdje se procjenjuje da je tek 1% iseljeničtva uključeno u organizacije, čime su postojeća udruženja ograničeno u njihovom kapacitetu.

FINANSIJSKE KARAKTERISTIKE

S obzirom na veliku bh. dijasporu i još uvijek snažne veze sa zemljom porijekla, novčane doznake iz bh. iseljeničtva u Bosnu i Hercegovinu su izrazito visoke. Prema procjenama Svjetske banke, one iznose na godišnjem nivou između 1,5 i 1,8 milijarde eura - što predstavlja 10 do 15% BDP-a u BiH. Samo je Centralna banka BiH za 2014. zabilježila lične transfere u iznosu od 1,2 milijarde eura.

Procjena je da pored ovoga broja, veliki dio doznaka dolazi neformalnim kanalima. Štednja bh. iseljeničtva godišnje iznosi nekoliko milijardi eura. Jedno istraživanje za potrebe Austrijske razvojne banke je zabilježilo da su bh. iseljenici u ovoj zemlji 2008. godini u BiH poslali 161 miliona eura, dok su istovremeno u bankama Austrije uštedili između 350 i 480 miliona eura. Sukladno tome, postavlja se pitanje i investicijskog potencijala bh. dijaspore. Iako 25% njih iskazuje želju za investiranjem u BiH, samo je 6% investiralo u BiH.

S obzirom da preko 80% onih koji namjeravaju investirati u BiH, to žele učiniti u njihova rodna mjesta, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice BiH je uspostavilo nekoliko programa u sklopu kojih se daje potpora lokalnim upravama da stvore uslove za saradnju sa iseljenicima u cilju investiranja i razvoja na lokalnom nivou.

ZANIMLJIVE BROJKE

Bosanci i Hercegovci u Njemačkoj, Austriji i Švicarskoj

Njemačka

142.618
rođenih u BiH

167.975
sa bh. državljanstvom

238.000
sa migracijskim porijeklom

25.357
rođenih u Njemačkoj

Austrija

159.985
rođenih u BiH

206.500
sa migracijskim porijeklom

93.973
sa bh. državljanstvom

Švicarska

57.542
rođenih u BiH

32.583
sa bh. državljanstvom

Ukupno
D-A-CH regija

504.000
sa migracijskim porijeklom

294.531
sa bh. državljanstvom

THE YOSEMITE OF THE BALKANS

For most people from Bosnia and Herzegovina,
Sutjeska National Park is a pilgrimage, not for its astounding nature,
but for its historical significance

by Tim Clancy

It was here that Tito's Partisans, in a brilliant display of guerilla warfare, were able to beat back a better-equipped German army in the mountainous terrain of eastern Bosnia during the Second World War. The park is still visited by tens of thousands of visitors each year. They come to pay homage to the fallen, who secured the birth – and future success – of Yugoslavia. What few know though: this swath of Mother Nature is quite possibly the most pristine and stunning corner of southeastern Europe.

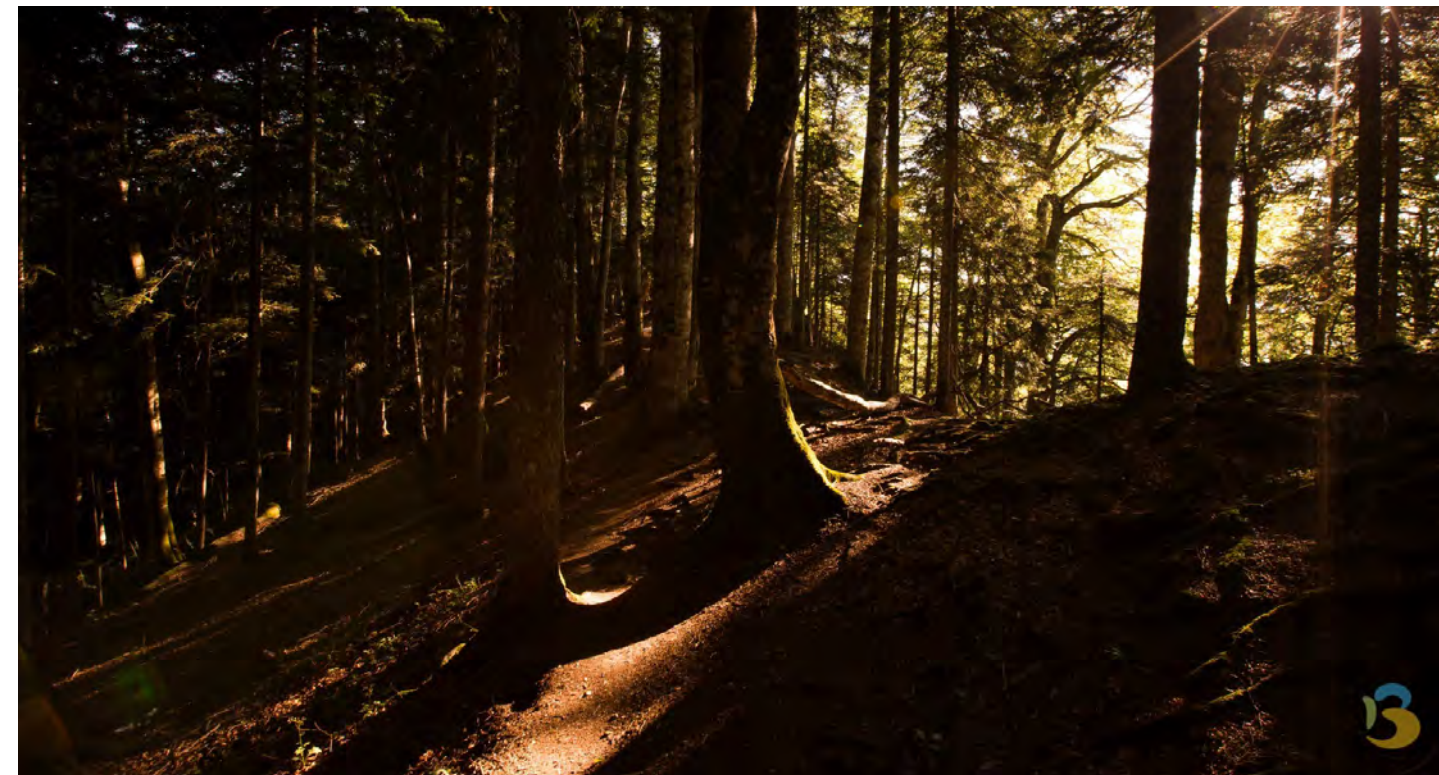
Sutjeska was declared a national park in 1967. It was the second area in Bosnia and Herzegovina to be designated as a protected natural area (the first was Kozara in the far northwest). National parks in the former Yugoslavia, and indeed most of Eastern Europe, didn't always follow Western conservation norms. A small part of the park – appro-

ximately 17,500 hectares – is a strictly protected zone. A much larger portion, still under the jurisdiction and management of the park, enjoys some protection but is open for hunting and more intense forest exploitation. Nonetheless, this untamed border area is home to more bio-diversity than anywhere in the country.

Sutjeska National Park is home to Bosnia and Herzegovina's highest peak, Mt. Maglić at 2,386 meters. Below the towering peaks of Maglić is one of Europe's last remaining primeval forests: Perućica, which scientists date to be 20,000 years old. This lush, green oasis shelters bears, deer, chamois, wolves, and dozens of other creatures. The grassy green peaks of Zelengora Mountain flank the park's southwestern edge. Not quite as rugged as the Maglić side, Zelengora is dotted with mountain lakes, alpine meadows, and beautiful forests of spruce, oak, beech,

Photographer: Adnan Bubalo

Photographer: Adnan Bubalo

and black pine trees. The Donje Bare area of Zelengora was a favorite hunting spot for Tito. His villa, destroyed during the last war, was set on the banks of the Donje Bare Lake. Bears and wild boar still visit it as their main watering hole.

Sutjeska's main infrastructure is located in the Tjentište Valley, which cuts through the park thanks to the power of the Sutjeska River. Aside from the gargantuan Socialist-era monument in honor of the historical battle, Tjentište almost resembles a tiny town. There is a post office, police station, park-management office, and a small grocery store on the east side of the main road. On the west side are tourist facilities. Hotel Mladost is the main accommodation provider in the valley. It doubles as a welcoming center and has a decent restaurant. A few hundred meters from Mladost is a lake-sized, natural swimming pool, where they've semi-dammed the Sutjeska River. It's a nice place for a dip after one of Sutjeska's many grueling hikes to the towering 2,000-meter peaks in every direction. Just outside the park is Tentorium, a family-owned restaurant with exceptional local food.

A recent EU-funded, tourism development project has enabled the park plans to expand their offerings. There are ongoing improvements on trail maintenance and marking, and a new tourism information center with good maps can now be found near the Mladost Hotel entrance. Since 2011, mountain bikes are available for rent and well-marked trails are being developed. All of the mountain huts and lodges are getting a facelift, and becoming equipped with safety gear for hikers and climbers. To improve safety in this vast wilderness, the mountain rescue service will also be given modern rescue equipment and will be trained in contemporary techniques.

Despite the lack of a superior infrastructure that would further open the park to the world, Sutjeska National Park is the Yosemite of the Balkans. The raw and rugged beauty of this land is second-to-none in this region of Europe. It is required by the park's management to hire a guide for any hiking excursions. An alternative is to join an organized tour with the handful of operators (below) from Foča and Sarajevo, which operate regular hikes to the park.

BALKANVIBE

About Us

Balkanvibe.com is the premier travel site for the Balkan region. We want to make the Balkans a top, global tourist destination by offering high-quality travel content and by facilitating the finest Balkan travel experience possible.

Contact Us

contact@balkanvibe.com

www.balkanvibe.com

IMPRESUM

Izdavač | Netzwerk bosnischer Akademiker und Studenten e.V., Auf dem Damm 100, 47137 Duisburg, E-Mail info@nbsad.de

Upravni odbor | Ahmed Spahić, Azur Muharemović, Ibrahim Spahić

Odgovoran za sadržaj prema § 6 MDSStV | Ahmed Spahić, Vereinsregister Duisburg, Nr. 5312

Ogласи | anzeigen@nbsad.de, Planirana izdanja: 4x u godini

Redakcija | Ahmed Spahić, Elvir Bećirović, Adnan Mujčinović, Lejla Dedić

Prevod | Lejla Dedić

Budućnost

za

jednim

stolom

www.nbsad.de | www.pangea.nbsad.de | www.facebook.com/nbsad | info@nbsad.de

Mreža bosanskohercegovačkih
studenata i akademika u Njemačkoj e.V.